

lem kirken og iden. Den var ca. 285 m i diam. med 12 karreer, hver bestående af 4 store huse, omg. af en ringvold m. 4 porte. På Knud IIs (den Hellige) tid var her en kongsgård, hvortil de mænd, der fulgte ham på flugten fra vendelboerne, søgte ind, medens kongen søgte til Bejstrup. Kongens mænd blev dræbt eller fordrevet. Den nuv. Aggersborggård, der ligger nær borgens plads, er opført 1757-58. Ejer er 1982 fru Marie Nørgaard.

Kilder og henvisninger.

Beskr. m. kort: Finn R. Christensen, Aalb. 1977. Trap V bd. VI¹, 411. Ejerén: Fru Marie Nørgaard 1980. Schmidt DH 132, 39. Litt: (J.S. 4. R. I, 111. Ny kgl. Saml. 187⁹⁰, do. 743⁹⁰, bl. 13 = Thott 1415⁴⁰, 365 |> Vends.

Aarb. 1918, 323). D.A.V. 308. N.R. 11. Trap¹ V, 270).

1301 Helligkilde, Byrum s., Læsø, Hjørring a. Lokalhistorisk Arkiv for Læsø blev 1977 forespurgt, om den kilde, der 1924 er indberettet til Dansk Folkemindesamling, stadig findes vest for Byrum, syd for vejen mellem posthuset og realskolen. Svaret var, at der ikke findes nogen kilde på Læsø. Det er et opgravet vandløb, der i de senere år er benyttet til afledning af byens kloak og spildevand! Der tilføjes, at man har flere opgravede vandløb, som der kaldes strømme. De afleder grundvandet, der står ret højt på hele Læsø, hvilket er grunden til, at man hverken har hugorme eller muldvarpe på øen.

Historie. På grund af ovenstående må den nævnte meddelelse af 7/1 1924 anses for at være en misforståelse. Fhv. præst Th. Clausen, Vesterø, Læsø skriver: »En mand lovede at vise mig »Den hellige Kilde« (Tjælde) d.v.s. brønd. Han havde ofte i sin ungdom, når han gik på jagt, været ved den. Men da vi kom til stedet, ude i et pilekrat, syntes brønden at være dækket.» Schmidt DH tilføjer til denne meddelelse, at der 1924 ved gravning fandtes en stenindfatning om kilden, der havde jernholdigt vand.

Kilder og henvisninger.

Lokal historisk Arkiv. Læsø/Skibshdr. C.T. Jacobsen, Vesterø havn 1977. Schmidt DH 132. Litt: D'FS 1906/31. 1924.

kilder i Norge og Danmark er opkaldt. Olav skildres som en ubændig, trodsig og stivsindet dreng, der kun 12 år gl. – drog på vikingetogt til østersølandene samt England og Frankrig. Han lod sig i Rouen døbe og var fra da af en ivrig forkæmper for kristendommen. Han kom i modsætning til den danske konge, Knud den Store, og da han kom hjem til Norge, blev han mødt af oprør og måtte flygte til Gardarrike. Herfra vendte han over Sverige hjem med en hær for at vinde Norge tilbage, men blev mødt af en bondehær og faldt sammen med de fleste af sine mænd 29/7 1080 ved Stiklestad. Der opstod rygter om, at han var en hellig mand, og at der skete undere ved hans grav. Middelalderen igennem valfartede man fra fjerne egne til hans hvilested i Trondhjem domkirke. Om besøg ved Sct. O.s kilde er ikke meget kendt. Den søgtes ved Sct. Hans dags tider og på Hellig Olavs dødsdag 29. juli. Muligt har kirken i Hjordtal været viet til samme helgen.

Kilder og henvisninger.

Kilden påvist og foto tils. fra klitplantør Preben Skibsted, Hjordtal. 1979. Salmonsens II udg. bd. 18, 443. Schmidt DH 132, 39, 95. Litt: (Ny kgl. Saml. 187⁹⁰ = do. 743⁹⁰, Bl. 14 = Thott 1445⁴⁰, 430. D.A.V. 314. N.R. 12. Vends. F. og Ld. 1914, 20f. Trap¹ V, 325. Thisted Aarb. 1925, 64).

1313 Sct. Jørgens kilde, Ketrup s., Vester Hanh., Thisted a. I den berømte hulvej Husby Hole tæt nord for byen og Sct. Jørgensbjerg ses på østsiden af vejskråningen, at vegetationen er kraftigere end omgivelserne. Her fandtes kilden til omkring 1870, da der graves en brønd til et hus ovenfor på marken, hvorved kildens vandåre aflededes.

sept. 1979 Sv

Historie. Sagnet er rigt på oldtidshøje, hvoraf flere anselige omkr. H.H. Kilden er senere

1318 Sct. Bodils kilde, Tømmerby s. Kirkens graver viser forskydningerne i kirkens mur. Fot. Sv

overtaget af kirken. Den ligger på gl. præstegårdsjord. Under det nordjyske bondeoprør mod Christoffer af Bayern kom Sct. Jørgens kilde til at spille en rolle som vandforsyning for den vognborg, bondehæren oprettede ved den nordlige del af Sct. Jørgensbjerg, Husby Hole. Efter at herrenænderne havde lovet deres fæstebønder frit lejde til at drage hjem, hvis de ville forlade vognborgen, var kun de ubøjelige vendelboer tilbage. I den afgørende kamp den 8. juni 1441 knuste kongens jernklædte rytter bondehærens modstand i en blodig træfning, og dermed var oprøret forbi. 19/9 1474 sluttede der forlig mellem Borglumbispens og Mourids Nielsen Gyldenstjerne til Ågård, hvorefter der ved Sct. Jørgens kapel i Kollerup (må være Ketrup) skulle ansættes en præst til at oppebære folks almisser og gaver. Fra nyere tid foreligger kun oplysninger om, at den i 1700 tallet var søgt som lægedomskilde. Som nævnt ovenf. beskadedes kildens vandåre 1870 ved brøndgravning.

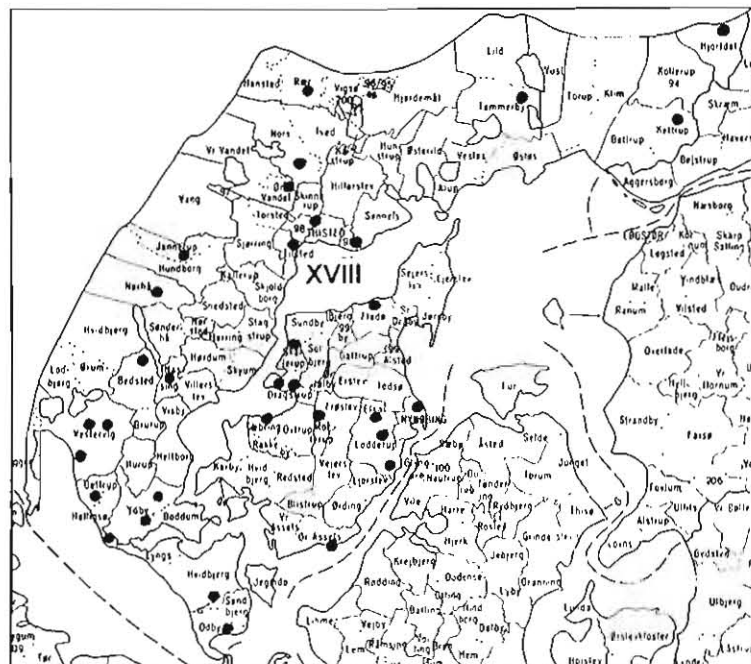
Kilder og henvisninger. Gdr. Per Mogensen, Ketrup 1979 påv. kildens pl. Trap V bd. VI¹, 514. Schmidt DH 132, 32, 36. Litt: (Ny kgl. Saml. 187⁹⁰ = do. 743⁹⁰, Bl. 14 = Thott 1445⁴⁰, 420. D.A.V. 312. Smlgn. D. Mag. 3. R. III, 268ff. N.R. 13. Vends. F. og Ld. 1914, 21 Thisted Aarb. 1925, 65. Trap¹ V, 323, 327.

1318 Sct. Bodils kilde, Tømmerby s., Vester Hanh., Thisted a. Nordøst for koret på Tømmerby kirke i en eng udenfor kirkegårdsdiget, hvor i fortiden har været en sejlbare fjordarm, findes Sct. Bodils kilde. Den tilhører en særlig type kilder – dem der var beliggende i flodemålet, hvor hav og land mødtes. Man tillagde denne beliggenhed en særlig hellighed.

sept. 1979 Sv

Historie. Der har her uden tvivl været en forkristen kultplads. Kirken er opført direkte over kildens vandåre, der stadig har forløb fra sydvest over kirkegården mod nordost, hvor den fortsætter under kirkens kor, hvor alteret står, således at Sct. Bodils kilde har udløb nordøst for koret. En sådan placering af kirken over helligkildens vandåre kendes fra flere landsbykirker.

Kirken er indviet til Sct. Botulf el. Budolf, en engelsk helgen (d. 608), der var meget anset i Danelagen og senere i Danmark, hvor flere kirker og kilder er viet til ham under navne som Boes, Boel, Bol og Budolff. Formen Bodil er en folkelig omskrivning. Nissen-Ramten, der for Nationalmuseet 1895 besøgte Tømmerby kirke og kilden, omtaler, at stedets præst har samlet sagn og overleveringer om kirken. Han mener, det er Erik Ejegods dronning, Bodil, der er kirkens og kildens navngiver. Hun døde under pilgrimsfærd i Det hellige

THISTED AMT

1312 Sct. Olufs kilde, Hjordtal s., Vester Hanh., Thisted a. Ved redningsvejen mellem Svinkløv og Slettestrand udspringer kilden i en lyngklædt skrænt i bakkerne

nær rastestpladsen. Den bobler som en kogende gryde i sandbunden og danner hurtigt en livligt rislende bæk.

jan 1979 Preben Skibsted

Historie. Kildens historie går langt tilbage i tiden, og ved kristendommens indførelse er den viet til Olav den Hellige, Norges skytshelgen, efter hvem mange

Land og blev begravet i Josafats dal. Hun er ikke kanoniseret af paven, men N.R. tilføjer, at hun agtedes som helgen i Jylland ...

Kirkebygningens opførelse over kildens vandåre har bevirket, at såvel de svære kvadre som sokkelen i skibets nordre sidemur er sunket, så der er opstået en meget synlig forskydning. Tilsvarende træk kendes fra flere kirker. Tømmerby kirke indeholder mange interessante bygningsdetaljer, således i apsis seks store billedkvadre og i tårnrummet to ejendommelige figursten, muligvis romanske gravsten. Noget tyder på, at der først har været opført et kapel, der kan være det nuværende kor. Ved besøg 1979 viste kirkens graver, der er meget interesserede i kirken og dens historie, tre store sten med skålfremmede fordybninger, fremdraget ved omsætning af kirkegårdsdiget. De kan tydes som primitive døbefonte, vievandskar eller romanske olielamper. Kirken er bygget i sidste halvdel af det 12. årh. Ved den nordre dør stod en runesten, der sagde, at Viderich Viss var kirkens bygmester og ønskede at blive begravet i Wegel-høj. Stenen skal i 1600 tallet af Iver Krabbe være flyttet til Thorstedlund i Årestrup s., Aalb. a. Endelig skal nævnes, der i tidl. middelalder var tingssted syd for kirken. Endnu findes øst for kirkegårdsdiget den gl., brolagte landingsplads fra samme tid, da Selbjerg Vejle var sejlbår.

Kilder og henvisninger.

sept. 1979 Sv Kirkens graver, Chr. Smærup påvist kilden og vandårens forløb m. forskydning i skibets nordmur m.m. 1979. H. Holl: Provincial Lexicon f. Danm. & S-H 1778, 512. Trap V bd. VI², 532, 535. Schmidt DH 132, 27, 36. Litt: N.R. 168. Smlgn. Thisted Aarb. 1912, 37ff, 1925, 65.

1331 **Helligkilde**, Rær s., Hillerslev h., Thisted a. Ved Kapelhusvej, Rær fandtes i middelalderen et kapel og ved dette kapel en

helligkilde. Ejeren viste, hvor kapelruinen var synlig endnu omkr. 1950. Den forr. ejer opbrød såvel kvadre som sokkelsten og solgte dem til vejvæsenet, der lod dem slå til skærver!

sept. 1979 Sv *Historie.* Overretssagf. H. Bille-skov Jansen, der var meget hist. interesseret, foretog 1929 udgravning af ruinen og påviste helligkildens plads. Den fandtes i en brønd, der var opført direkte op til sydturen ca. 6 m fra vesthjørnet og 3 m fra østhjørnet. H.B.J. har i Thisted Aarb. 1930, 29ff givet en interessant og udførl. beskr. m. foto og plan over tomten. Materiale fra det nedbr. kapel anvendtes til reparation af Vigsø kirke, der ligesom kapellet skal have været viet Sct. Peder. *Kilder og henvisninger.* Foruden ovennævnte Thisted Aarb. 1930. Trap V bd. VI², 548. Schmidt DH 132, 32. Litt: Thott 1445⁹⁰, 448. Trap⁴ V, 345. Thisted Aarb. 1925, 65.

1334 **Helligkilde**, Nors s., Hillerslev h., Thisted a. Ingen af beboerne i nærheden af Venbjerg (1638 Vendbjerg), hvor DH angiver kilden skulle findes ved østenden 1638, har hørt den omtale. Venbjerg ås er meget stærkt afgraven til vejmateriale, hvorved vandåren kan være bortdrænet. Heller ikke ældre beboere på plejehj. i Nors havde erindring om kilden.

sept. 1979 Sv *Historie.* Ikke meget udover præsteindberetningen til Ole Worm 1638 kendes om kildens historie. *Kilder og henvisninger.* Schmidt DH 132. Litt: J.S. 4. R. I, 116. Thisted Aarb. 1925, 65.

1337 **Helligkilde**, Øster Vandet s., Hillerslev h., Thisted a. Syd for kirken på den gl. skolelod har været en kilde. Ved besøg 1979 kunne beboerne i den gl. skole oplyse, at den tidl. ejer havde omtalt kilden, der påvises som en

nu tildækket ørønd, der tidl. var skolens vandforsyning.

sept. 1979 Sv *Historie.* 1895 fortalte Niels Vig, Øster Vandet E.T.K. om kilden, som han kaldte et lille hul, hvori der dog stadig var vand. Kildens beliggenhed nær kirken kan betyde, den har været viet til samme helgen, hvis relikvier har ligget i alterbordets helgengrav. Navnet er glemt. *Kilder og henvisninger.* Schmidt DH 133. Litt: J.S. III nr. 1168. Trap⁴ V, 356. Thisted Aarb. 1925, 65.

1351¹ **Helligkilde**, Thisted Landsogn, Hundborg h., Thisted a. Nordvest for Thisted Vestre Kirkegård, i Tingstrup ved Torsted-vejen kan stedet, hvor kilden indtil omkr. 1875 fandtes, påvises, men selve kilden er for mange år siden bortdrænet.

juli 1980 Byhist. Arkiv, Thisted *Historie.* H. F. Feilberg skriver i »Dansk Bondeliv« 1910: »En halv fjerdingvej nordvest for Thisted, i nærh. af Vintersmølle ligger en kæmpehøj eller kove, der er ca. 200 skridt lang og kaldes »Langdos«. På den har været tre høje. Her har fra umindelige tider 1. Påskedags eftermiddag været samlingsplads for Thistedes indvånere, både gamle og unge, høje og lave. Enhver plejede at ofre en knappenål til »Langdosmanden« eller kæmpen, der menes at ligge begravet her, og dette offer blev kastet i en fordybning i vestre hjørne af højen. Hullet var altid fyldt med vand og mudder. Derefter tilbragtes tiden med langbold So eller andre lege. Feilberg skildrer her detaljeret so-spillet og gengiver den remse, der anvendes ved udtagelse af so-drivener. Legene ophørte omkr. 1860 og senere »ofringen« af nåle. Nu er det meste af området opdyrket.

Kilder og henvisninger. Byhistorisk Arkiv Thisted 1980. Schmidt DH 133. Litt: (J. S. 4. R.

I, 123. Smlgn. Ny kgl. Saml. 187⁹⁰, = do 743⁹⁰. Jfr. Feilberg: Dansk Bondeliv 1910, 304. Thisted Aarb. 1910, 38. 1925, 65f. D. St. 1918, 125. 1922, 110. Trap⁴ V, 367).

1351² **Helligkilde**, Thisted Landsogn, Hundborg h., Thisted a. I en bakkeskrænt ved Limfjorden mellem Fårtoft og Eshøj plantage har kilden været i en fordybning ca. halvt oppe på den 7-8 m høje skråning. Stedet er stadig noget fugtigt og vegetationen kraftigere end i omgivelserne.

juli 1980 Sv *Historie.* Nissen-Ramten fortæller, at de lidende, der søgte kilden og vaskede sig i dens vand, blev helbredede, især for »onde sår«. Folk, der dengang kunne mindes 1850'erne, erindrede, at der ved kilden stod en blok, hvori de besøgende lagde deres gaver. Kilden søgtes endnu omkr. 1900 tallet, da der stadig fandtes mønter i den. Kilden var et hul i grønsværen, ca. 1 m bred og 1 m dyb. Til kilden er knyttet et sagn om en ung jomfru, der blev helbredet. Hun blev begravet i Thisted, og over hendes grav blev sat en runesten, der senere blev indmuret i sydsiden af Thisted kirkes tårn. Stenen er imidlertid rejst over en mand, Tor(d) Amdison og ikke, som tidl. læst over Tora, Thylands sol. (Vjimmer: Danmarks runemindsten IV, 40ff). Den fra mange kilder kendte beretning om, at kilden tabte sin kraft, da en mand, (her en pranger og kæltræng) vaskede sit skabede og i den, nævnes også her.

Kilder og henvisninger. Byhistorisk Arkiv Thisted 1980. Schmidt DH 133, 70, 95. Litt: N.R. 211. Thisted Aarb. 1925, 66.

1352 **Gråkilde** eller **Vildkjælle**, Tilsted s., Hundborg h., Thisted a. Ved samtale med Byhistorisk Arkiv Thisted og sammenligning af gamle kort udpe-

ger man kildens plads, nu som en brønd på Dragsbæk Hjemmeværnskasernes grund. Sektionsleder Villy Mardal oplyser, at kilden stadig findes på den plads, hvor man afbrænder Sct. Hans bål.

juli 1980 Byhistorisk Arkiv Thisted *Historie.* Søren Nielsen, Møgelvang fortæller 1916: »En god fjerdingvej syd for Thisted er der en landevejslavning, der kaldes »Gråkilde Slej«. Fra landevejen ned til fjorden er der ca. 2000 alen (1300 m). Slejen eller dalsænkningen er af bonitet, hvad vi kalder en grønning, det er ikke egentlig eng med hølæt, men nok græsning. I denne lavning er der en »vildkjæld«, som vi thyboer siger. Det har i gamle dage været en hellig kilde. Nogle har kaldt den Kirsten Piils kilde. Jeg har for ca. 40 år siden været med til at afbrænde Sct. Hans blus, ganske vist nærmere fjorden, end kilden egentlig er, og såvidt jeg erindrer, var det talen, at det var Sct. Hans aften, kilden besøgte i gamle dage. Men kilden har absolut heddet Gråkilde, det er derefter slejen eller lavningen har fået navnet ...« *Kilder og henvisninger.* Byhistorisk Arkiv Thisted/Sektionsl. Villy Mardal, Dragsbæk Hjemmeværnskasernes. Schmidt DH 133. DFS 1906/31. Trap⁴ V, 368. Thisted Aarb. 1925, 66.

1361 **Sct. Andreas' kilde**, Jannerup s., el. **Sct. Thogers kilde**, Hundborg h., Thisted a. Indtil 1947 fandtes kilden ca. 200 m vest for Jannerup kirke ved foden af en bakke. Vandet var meget jernholdigt. Lokale beboere fortæller, at vældet var så kraftigt, at der fremsprang en høj vandstråle, da dræningen blev foretaget.

juli 1980 Sv *Historie.* Efter sagnet skal kirken, der kan ses langt ude på havet, være et senere udvidet kapel, viet til Sct. Thoger og opført ved kil-

den vest for kirken. Kirken er tilført store rigdomme, især fra søfarende, der havde været i havsnød. Folk fra hele landet sendte store gaver til »den hellige kirke« i Thy. Blokken, der findes i kirken, er fra ca. 1600. Ved kirkens vestgavl findes to klokkepiller, der krones af en flojstang med en forgyldt kobberstjerne og en basunengel ops. 1763. Lærer Jensen, Jannerup har til Evald Tang Kr. fortalt et sagn således: »En mand, der havde en blind datter, lovede at skænke en stud til Jannerup kirke, hvis hun måtte få synet, men da han horte datteren udbrude: »Far, kan du se englen på Jannerup kirke?«, sagde han. »Kan du se den, min pige, ja så vender vi om.« De trak så tilbage, men hun var straks blind igen, og skønt hun vaskede øjnene med kildens vand, og han tilbød studen igen, var det forgæves. Foruden kirkeblokken i Jannerup, var der i Thisted opstillet 2 bosser til gaver indtil 1828. Kirken ejede til tider 20.000 rd., men dels udlånte man penge til andre kirker og dels »lånte« omboende herremænd af formuen uden regnskab. En assessor Peder N. Møllerup, der 1698 overtog kirken ved køb, fik fat i gl. regnskabsbøger og indkasserede med hård hånd i fl. tilf. penge, der var betalt, hvorfor kongen 1699 tvang ham til at afstå kirken og blokintægterne. Et lokalt sagn siger, at hvis de store sten, der fandtes ved kilden, fjernedes, ville den pågældendes arme »visne«.

Kilder og henvisninger. Kildens tidl. pl. samt kirken vist af kirkebetj. Emil Pedersen, J. 1980. Trap V bd. VI², 610, 611, 612. Schmidt DH 133, 27, 36, 40, 53. Litt: (Ny kgl. Saml. 187⁹⁰ = do. 743⁹⁰, Bl. 18 = Thott 1445⁹⁰, 494. D. A. V, 456. Knud Aagaard: Beskrivelse over Thy 1802; 187. N.R. 399, 400. D.S. III, Nr. 1092. Skgr. XI, Nr. 168. J.S. 4. R. III, 338ff. Trap⁴ V, 384. Thisted Aarb. 1925, 67).

1362 Sct. **Thøgers kilde**, Nørhå s., Hundborg h., Thisted a. Gård-ejer Chr. Jørgensen, Kalkværks-vej 18, Nørhå, viste, hvor på hans mark kilden tidligere havde sit udspring i kanten af en bæk, ca. 3 km syd for kirken. Engen omkring stedet er stadig noget fugtig.

juli 1980 Sv

Historie. Gennem århundreder har kilden været søgt af lidende, ikke alene fra sognet, men også »langvejs fra«. Mange kildebese-gende kørte tidl. til gården og op-staldede hestene.

Kilden var en brønd med træ-karm. Ejeren rensede og istand-satte kilden før Sct. Hans aften. Skete dette ikke, sagde man, han ville få uheld med kreaturerne. Vandet ansås for særlig virksomt efter solnedgang og længere ud på aftenen. De penge, der af de besøgende blev efterladt i en træ-skål ved kilden, blev af ejerens kone anvendt til indkøb af lærred og linned til fattige børn. Endnu 1915 erindrede en 80 årig, at kil-den havde været besøgt ved sol-nedgang og senere Sct. Hans af-ten. Kirken i Nørhå er som kilden viet til Sct. Thøger, Thylands helgen.

Kilder og henvisninger.

Ejeren gdr. Chr. Jørgensen 1980. Schmidt DH 133, 30, 40, 70, 73, 74. Litt: (J. S. 4 R. I, 128 = Ny kgl. Saml. 187° = do. 743°, Bl. 18 = Thott 1445°, 489. D.A.V., 457. D.S. III, Nr. 1128. Thisted Aarb. 1909, 41 ff. 1925, 67 f. N.R. 33. D.F.S. 1906/31. Trap^t V, 385).

1378 Sct. **Thøgers kilde**, Has-sing s., Hassing h., Thisted a. I Trolddal eller Troldgabet, syd-vest for kirken findes kilden i en brønd i stalden til en ejd. tilh. lærer Henrik Eriksen, der over-tog den 1980. Den er af den tidl. ejer monteret med el-pumpe til ejds. vandforsyning.

juli 1980 Sv

Historie. Sagnet fortæller, at kil-den ansås for hellig, fordi den ud-

1391¹ Sct. THØGERS KILDE, Vestervig s. Kildebrønden med navnesten på den gl. kirkegård. Fot. LP

sprang, hvor Sct. Thøger havde sovet, da der blev nægtet ham husly, eller da Sct. Thøger kæm-pede med en trolld og lod en kilde vælde frem, hvorved trollden druknede. Danske Atlas omtaler, at i Trolddalen eller Troldgabet huserede en hovedløs hest eller so og flere andre spøgelse. De kommer fra en lille, tildels udgravet høj på Spangsbjerg mark. Sct. Thøger gjorde engang noget ved trolldene, så de ikke længere får trolldunger. Lars Bjerregaard for-talte: »Dæhr går Sant Thøger ner te hans kjeld' både måhr og mejda å awten å miidnæt, å dem, der ka si hani, sejer, te han sier ud som enhvåhr ajen mindnesk, å han ska' kom o e vejsten. Men kun de synsk' ka si ham.« (1893). Når kræmmere var på vej fra Thisted til Vestervig marked, kastede de penge i helligkilden for at opnå held i handel, »men de enfoldige toe sig der«. Ejeren oplyser, at der er lyst forpligtelse på ejen-donimen til at lade kirkegængere til Hassing kirke få lov til at drikke ved kilden. I koret i Has-sing kirke findes et »spedalsk-hedsvindue«, der har forbindelse med kildebese-gene.

Kilder og henvisninger.

Ejeren, lærer Henrik Eriksen 1980. H. Holk: Provincial Lexi-con f. Danm. & S-H 1778, 187. Trap V bd. VI², 629. Schmidt DH 133, 40, 70, 71, 87, 96. Litt: (Ny kgl. Saml. 743°, Bl. 19. Thott 1445°, 537. D.A.V., 463. N.R.

41. D.S. III, Nr. 1165, 1167. Mu-seum VI, 12. Thisted Aarb. 1909, 46f. 1925, 68. Trap^t V, 396).

1382 **Helligkilde**, Bedsted s., Hassing h., Thisted a. I Tandrup-gårds dam findes kilden som en lille dam i et kratbevokset hjørne, der gor det vanskeligt at se af-strømningens størrelse.

juli 1980 Sv

Historie. Bedsted kirke synes i middelalderen at have tilhørt Tandrup. Kirkens apsis var ned-revet i middelalderen, men 1924 er den genopført af talrige krum-hugne kvadre, der fandtes i bro-lægningen ved Tandrup. Prædi-kestolen i Bedsted kirke med årstallet 1609 indskåret er skænket af Jakob Lykke til Tandrup. En ikke dateret overlevering for-tæller til E. Tang Kr. »Den gamle Per Lykke var blevet blind af bør-nekopper, men kunne dog skimte dag og nat. Så meget syn havde han fået ved at komme til den gamle kilde, sagde han. Han boede i Solbjerg, tæt nord for kir-ken.«

Kilder og henvisninger.

Trap V bd. VI², 633. Schmidt DH 133. D.S. III nr. 1163. Trap^t V, 400. Thisted Aarb. 1925, 68.

1391¹ Sct. **Thøgers kilde**, Ve-stervig s., Refs h., Thisted a. På den gamle Vestervig kirkegård, eller Sct. Thøgers kirkegård find-es kilden som en stensat brønd

med karm og et cirkelrundt jeli-gitter. Den synes kun let fugtig.

juli 1980 Sv

Historie. Hos Thiele fortællés, at Sct. Thøger (Theogard), der var fra Thüringen, var kapellan hos Olav den Hellige i Norge. Da kongen 29/7 1080 faldt i slaget ved Stiklestad, forlod Sct. Thøger Norge for på et skib at rejse hjem. Hans skib strandede imidlertid ved Thylands kyst, og da han ud-mattet havde reddet sig i land, faldt han i dyb søvn. Da han vå-gnede og følte tørst, udstroømmede en kilde ved hans side. Han drak af vandet og antog, at dette mira-kel var et tegn fra Gud og et kald til at blive her. Ved strønden byg-gede han en hytte og en kirke af »vidir og vender«. Senere kunne opføres en kirke af sten. Den blev en af de rigeste i landet, og Sct. Thøger blev Thylands helgen. Hans helgenskrin stod i hans kirke, til det 1112 flyttedes til den nyopførte Vestervig klo-sterkirke. Danske Atlas skriver 1770, at Sct. T.'s kilde søges for sundhedens skyld. Vilh. Bang gengiver 1895 en meget drama-tisk overlevering, der siger, at alle hekse Sct. Hans nat samles ved Sct. Thøgers kilde, hvor de danser rundt i skikkelse af sorte katte. En pige, der ansås for at være heks, var forlovet med en kært. Han ville overbevise sig om ryglets sandhed og listede sig Sct. Hans aften ned til kirkegrden. og efter at have taget kirkegårdsjord på hovedet, hvilket gjorde ham synsk, kiggede han over diget og så kattene i vild dans. Blandt dem var der en, han genkendte som sin kæreste. Heksene fik øje på ham og forfulgte ham i katteskik-kelser. Han nåede hjem, greb en sabel og stak en af kattene i låret. Straks lå en nogen blødende kvinde foran ham, og kattene var forsvundet ... Lærer Johan Niel-sen fortæller iflg. D.S. III nr. 369, at heksene samles ved kjelden og så rider de på deres ovnrager til Troms kirke i Norge. Nissen-Ramten fik af Joh. N. 1895 for-

talt, at kildens vandåre var så kraftig, at nykastede grave, fyldtes med vand, så man måtte kaste hø eller halm i graven, for at skjule vandets højde, når kirke-klokkerne forkyndte, at kisten blev båret til graven.

! forbindelse med kildebese-gene har man »fra Arilds tid« ved Vestervig kloster holdt markeder Sct. Hans dag og Sct. Olufs dag. 26/5 1547 beordrede Chr. III, at markederne skulle flyttes til Thi-sted. Senere holdtes de igen i Ve-stervig fra 1573 til 1883, da de flyttedes til Hurup. Der forelig-ger intet om, hvornår kildebese-gene ophørte.

Kilder og henvisninger.

Trap V bd. VI², 656. Schmidt DH 133, 27, 32, 33, 40, 87, 95, 96, 97, 100. Litt: (Ny kgl. Saml. 743°, Bl. 22 = Thott 1445°, 566 f. Hof-man IV, 460 [> D.A.V. 477]. Thiele² II, 34. M. Rasmussen: Folkesagn og Fortællinger 1855, 58. N.R. 34-36. D.S. III, Nr. 369, 1044, 1166. VII, Nr. 301-02. Skgr. IV 1885, Nr. 524. Sprogf. Almanak 1900, 18f. Thisted Aarb. 1909, 47. 1925, 69f. H. Ol-rik: Danske Helgeners Levned, 331ff. Trap^t V, 412).

1391² Sct. **Thøgers kilde**, Ve-stervig s., Refs h., Thisted a. På Kappelgårds mark, hvor der nu findes en gl. mergelgrav og en afgraved oldtidshøj, påviste eje-ren, gdr. Arne Sørensen kildens tidl. plads og gl. tilkørselsvej.

juli 1980 Sv

Historie. Den tidl. ejer af Kappel-gård, Mads Grauegård (83) hu-sker kilden fra sin barndom. Sag-net fortæller om en underjordisk gang med indgang i den nærlig-gende kæmpehøj. En tidl. præst og hans to sønner forsøgte for mange år siden at finde gangen. Da G.s far 1910 flyttede gårdens bygninger ca. 200 m, jævnedes han højen, hvor man bl.a. fandt et bronzespænde og en bronz-barberkniv, (nu i Nationalmu-seet).

Overleveringen siger, at mun-

kene læste messe i kapellet ved kilden. Nissen-Ramten mente 1895, der havde været en kirke-gård ved kapellet.

Kilder og henvisninger.

Fhv. gdr. Mads Grauegård, Hu-rup 1980. Ejeren, gdr. Ar. Søren-sen, Vestervig 1980. Schmidt DH 133. Litt: se 1891¹.

1391³ Sct. **Thøgers kilde**, Ve-stervig s., Refs h., Thisted a. På »Fjordgården«s mark i Randrup lå indtil omkr. 1890 en lille ejen-dom, i hvis stald kilden fandtes. Huset blev dengang nedbrudt, og kilden drænet til en fjorddal.

juli 1980 Sv

Historie. Sagnet lader Sct. Thø-ger lande ved Randrup. En dag kommer han til en gård, hvor han træffer manden i stalden. Han vil ikke høre om kristendommen, men taler om uheld blandt kreatu-erne. Hverken kloge mænd og koner eller guderne har kunnet hjælpe ham. Sct. Thøger rådede manden til at vende sig til Kri-stus, men det afslog manden, medmindre han blev overbevist af et jærtegn. Sct. Thøger bad manden rejse et trækurs på ste-det, hvor han stod. Det gjorde han. Da korset stod der, rorté Sct. Thøger ved det, og straks sprang en kilde frem ved korsets fod. Fra den dag troede manden på Kri-stus og havde heldet med sig. Læ-rer Joh. Nielsen, der 1895 har gengivet sagnet for Nissen-Ram-ten, fortalte, at der på korset var følgende indskrift: Det er for in-gen overtro – men for et varigt minde – Sct. Thøgers kors i dette bo – som I nu her kan finde, og han tilføjer 1897: Korset er nu borte, og det væld, der fandtes ved østsiden af huset, er gennem en kildedal drænet til fjorden. Også her fortællés, at kilden mis-tede sin kraft, da en bonde va-skede sine skabede krikker ...

Kilder og henvisninger.

Gdr. Laust Andersen, »Fjordgår-den« 1980. Schmidt DH 133. Litt: se 1391¹.

1396¹ **Sejrs kilde**, Ydby s., Refs h., Thisted a. Nord for Sejrskildegård er helligbrønden nu indfattet i brønder. Den er meget vandrig og bliver efter ejerens oplysning aldrig tør. I en meget frodig dalsænkning nord for kilden er flere væld.

juli 1980 Sv *Historie*. Nissen-Ramten beretter fra sit besøg på egnen 1895 et sagn, der fortæller, at en vældig kæmpe blev hårdt såret og som fange ført til kilden. Da han drak af dens vand fik han på stående fod lægedom for alle sine vunder, og hans kraft vendte tilbage, så han med stort mandmod nedlagde alle sine fjender. Fra nu af kaldtes han Sej, og kilden og gården fik navn efter ham. Folk med lungesygge og folk uden kræfter søgte lægedom ved denne kilde. Ejeren af Sejrskildegård flyttede 1906 gårdens bygninger ca. 200 m længere mod syd. Kilden lå tidligere tæt nord for gårdens havegårde.

Kilder og henvisninger.

Ejeren, gdr. Bjarne Holmgaard, 1980. Schmidt DH 133, 42, 98. Litt: N.R. 38. Trap¹ V, 426. Thisted Aarb. 1925, 71.

1396² **Hellig dam**, Ydby s., Refs h., Thisted a. Vejen fra Ydby til Dover fører gennem en ældre, tætbevokset plantage. Der er på strækningen grupper af høje, hvoraf flere anselige. Omtrent midtvejs findes mellem to høje en dalslugt og nedenfor denne Hellig dam.

juli 1980 Sv *Historie*. Ældre beboere på egnen erindrer, at man Sct. Hans aften valfartede til dammen, hvis vand fra gl. tid tillagdes undergørende kraft. Det var forbudt børnene at løbe på isen der, da det skulle kunne få »dårige følger«, fortæller til Ewald Tang Kristensen. *Kilder og henvisninger*. Gdr. N.P. Hansen, Boddum 1980. Schmidt DH 133, 94. Litt: J.F. VIII, Nr. 212. Thisted Aarb. 1925, 71.

1397 **Helligsø**, Helligsø s., Refs h., Thisted a. I sognets sydlige del, grænsende til Ydby sogn findes en mindre sø, Helligsø, der har givet sognet navn, og hvis vand har været tillagt lægedoms-kraft.

juli 1982 Sv *Historie*. Knud Aagaard skriver 1802: »Strax neden for byen begynder Dravet eller den smalle landstrimmel, som forbinder Thyholm med Thye, og noget af dette Drav hører til Helligsø ... formodentlig har sognet sit navn af den derved liggende, nu udgravnede sø, hvis vand overtroen må have tillagt en helbredende kraft.«

På matrikelkortet fra 1814 ses, at præsteembedet ved søens østlige bred har et større tilliggende, formentlig en engstrækning. I lighed med beretninger om de første kristnes dåb i helligbække og helligdamme kan tilsvarende handlinger være udført her. Sikre beretninger herom savnes dog endnu.

Kilder og henvisninger.

Matrikeldirektoratet 1982. Schmidt DH 134, 26. Litt: Knud Aagaard: Beskrivelse af Thye 1802, 213. Thisted Aarb. 1925, 71.

1398 **Helligkilde**, Gettrup s., Refs h., Thisted a. Hjælpsbjerg er en 69 m høj bakke ved Kobberø. Den er beplantet med en ret stor plantage af vekslende nåle- og løvtræ. På bakkens top findes en stor bronzealderhøj, og ca. 100 m nord for højen findes kilden i en sumpet gl. mose.

juli 1980 Sv *Historie*. Kilden er sikkert en oldtidskilde, og der knytter sig forskellige sagn til den. Nissen-Ramten omtaler således 1895 et sagn, der siger, at kong Skjold med sit skib og alt det gul og kostelige skatte, det indeholdt, da det drev om for vind og vove med hans afsjælede legeme, er gravsat i højen. I en noget anden form fortæller, at i Hjælpsbjerg fin-

des et skib, og der bor en bjergmand. Når Danmark er i den yderste nød, skal guldskebet graves ud og betale hele Danmarks statsgæld. Men vover nogen at grave inden den tid, skal han dø, eller sygdom og nød skal hemsøge ham alle hans dage. Bjergmanden vil bytte børn og bjergtage kvindfolk. Engang havde han taget konen i Knudsgård i Kobberø og beholdt hende længe hos sig. En klog mand gav da manden i gården det råd, at han skulle pløje en fure fra »æ Boesdar« ene karmside, hen rundt om bjerged og tilbage til den anden dorside. Det hjalp, thi næste juleaften stod konen uformodet igen i stuen, sund og rask. Hos E.T.K. fortælles at den, der graver en grøft fra helligkilden, vil få en stiv arm. Flere ejere af kilden, der har gravet ved den, fik en brat død. Kilden anses for at være bundløs. Det berettes, at man ville lodde dybden og bandt en sten i et langt reb, men da man trak rebet op, var det svedent, og stenen var borte. Kilden vanheligedes ved, at en bonde i den nordl. gård i Gettrup vaskede sin skabede hest i den.

Kilder og henvisninger.

H. Holk: Provincial Lexicon f. Danm. & S-H 1778, 156. Gdr. H.P. Andersen, f. i Kobberø påv. kilden 1980. Schmidt DH 134, 94, 95. Litt: (Thott 1445⁹⁰, 561. D.A.V, 473. Skgr. IV, Nr. 512-16. N.R. 37. D.S. III, Nr. 1079. D.F.S. 1906/31. Thisted Aarb. 1915, 34ff. 1925, 71f. Jfr. H.F. Feilberg: Bjærgtagen, 67. Trap¹ V, 428).

1399 **Helligkilde**, Hvidbjerg s., Refs h., Thisted a. Egnshistorisk Forening f. Thyholm har 1976 smukt restaureret kilden, nær Helligkilddegård, og der er ad en sti skabt adgang for besøgende. Kilden er meget vandrig.

aug. 1979 Sv *Historie*. Kilden har sikkert eksisteret allerede da den første jæger- og fiskerbefolkning efter

istiden kom til disse egne. I nævnes den i et biskopsbrev vedrørende gods, tilhørende Vester-vig kloster, som Hellekiold marck i Hvidbjerg sogn. Kilden har været så vandrig, at den kunne drive en vandmølle. Ejeren af gården ved kilden drak omkr. 1850 hver morgen og aften en snaps af vandet. Ved kilden er gjort fund af potteskår og glasstumper, og det vides, den endnu omkr. 1880 søgtes Sct. Hans aften.

Kilder og henvisninger.

Sognepr. G.N. Mundbjerg, Hvidbjerg, form. f. Egnshist. Foren. f. Thyholm, beskr. 1979. Gdr. H. Sloth, Helligkilddegård 1979. Schmidt DH 134, 26, 72, 95. Litt: (De ældste danske Archivregistraturer 3. Bd., 142. Thisted Amts Avis 12/2 1875. D.S. III, Nr. 1081. N.R. 40. D.F.S. B 26. Trap¹ V, 431. Thisted Aarb. 1925, 72).

1403 **Sct. Mauriti kilde**, Odby s., Refs h., Thisted a. Direkte syd for Serup by, i strandkanten, fandtes kilden gennem århundreder som en stensat brønd. Her lå gennem 1800 tallet et hus. For nogle år siden har ejeren af nabo-ejendommen ladet foretage en gravning ca. 10 m fra kildebrønden og nedsat en cement-brøndring, så kilden har udløb her.

august 1979 Sv *Historie*. Odby kirke, der ligger godt 2 km mod øst, var ligesom kilden viet til Sct. Mauritius i den katolske tid, men kilden er sikkert af stor ælde. Dens beliggenhed lige ved strandkanten er af oldtidsfolket tillagt stor hellighed. Havet var en guddom, og det nævnes direkte om kilden, at havet med mellemrum overskyldede den. Som et eksempel på troen på dens lægedoms-kraft nævner D.A., at en kvinde, Johanne Christensdatter havde »ond flod ud i benene«, hvorfor hun forgæves søgte lægehjælp. En nat drømte hun, at hun skulle finde lindring i et lille vandfuld

1411¹ **Sct. Hans kilde**, Nykøbing M. Fot. Sv

(Mauriti kilde). Drømmen gik i opfyldelse 2. jan. 1716. Hun badede benene i 8 dage og blev aldeles helbredt. Som tak for helbredelse for en lidelse, nogle nævner blindhed, skænkede majorinde Kraft på Råstrup, Hundborg s. en lysekrone, alterklæde og messe-hagel til Odby kirke, og til skolen 40 rdl. Præsterne Hvass og P. Vilse lod kilden indhegne med stakit og opsatte en pengeblok, hvis indhold gik til sognets skole. Ejeren af gården, på hvis mark kilden findes, fortæller, at der forhen lå et fiskerhus ved kilden. Hans far og mor ernærede, at kilden besøgte i håb om helbredelse. I ældre tid søgtes den Sct. Hans-, Sct. Olavs-, Sct. Bartholomæus- og Mariaedag af folk såvel fra egnen som langvejs fra. Restaurering af kilden er påtænkt 1983.

Kilder og henvisninger.

H. Holk: Provincial Lexicon f. Danm. & S-H 1778, 505. Ejeren, gdr. Karl Grud, Odby 1978. Gdr. Peter Dahlgaard, Odby 1976-78. Pastor G.N. Mundbjerg, Hvidbjerg 1978 og 1982. Schmidt DH 134, 29, 53, 55, 58, 92. Litt: (Thott 1445⁹⁰, 542. D.A.V, 472. Aagaard, 224. Thisted A. Avis 12/2 1875. D.S. III, Nr. 1146. Thisted Aarb. 1925, 72f. Trap¹ V, 435).

1411² **Sct. Hans kilde**, Nykøbing Landdistrikt, Mors. Schmidt DH omtaler foruden Sct. Hans kilde en anden kilde

beliggende i Thorsdal nedenfor Vejrmøllehøj, ved stranden vest for den nuværende kirkegård, og gentager dette i »Morsingboer i gamle Dage« III, 43 (1935). Teksten viser, at der kun findes én kilde.

Udenfor pavillonen på Soelbjergvej findes et større, stensat anlæg med siv og fugtigbundsplanter. Stedet stemmer med Nissen-Ramtens oplysning fra 1895, der nævner kilden som en lille dam mellem strandbredden og den høje bakke. Her fandtes Sct. Hans kilde.

dec. 1981 Jørgen Dencker *Historie*. Kildens navn kunne tyde på, at den har kunnet forbindelse med det 1370 oprettede Johannerkloster Ducholm, der var viet til Johs. Doberen. Efter reformationen, da flere af munkene ved klosteret blev lutherske præster, har kilden efterhånden mistet sin betydning. Der findes ingen beretninger om, at den har været søgt som lægedomskilde. Nissen-Ramten skriver, at endnu omkring 1850 samlede en stor del af byens og omegnens folk ved kilden Sct. Hans aften og fordrev tiden med al slags morskab til langt ud på natten, niens man anvendte kildevandet som tilsætning til stærkere væsker.

Kilder og henvisninger. Morslands hist. Museum/Jørg. Dencker 1981. Trap V bd. VI¹, 498. Schmidt DH.134, 37. Litt: Morsø Aarb. 1920, 92, 1925, 122. N.R. 153. Trap¹ V, 319.

1412¹ **Helligkilde**, Lødderup s., Morsø Sdr. h., Mors. I DH omtales Frydsbrønd og kilden ved Riskær vest for Legind som samme kilde. Frydsbrønd ligger nordlig i sognet, hvorimod kilden ved Riskær ligger ca. 3 km sydligere. Begge kilder findes. »Frydsbrønd« omtales først.

juli 1978 Hemmert Lund *Historie*. Kilden kan tænkes at have navn efter den nordiske frugtbarhedsgud Frey, Frø eller Frør. 1471 bestod Frydsbrønd af tre gårde, der af kronen blev mageskiftet til Dueholm kloster, der sikkert har værnet om kilden. Detaljer om besøgstider og traditioner er nu glemt, ligesom der ikke vides noget om dens betydning, efter at Dueholm kloster ved reformationen overgik til kronen og 1539 forlevedes til Niels Lange til Kærgård. Kilden er stadig rindende. Ejer: gdr. Chr. Dissing.

Kilder og henvisninger.

Kilden af ejeren forevist Hemmert Lund, Skive 1978. Trap V bd. VI², 692. Schmidt DH 134, 25, 96. Litt: Morsø Aarb. 1920, 89. 1925, 123. Trap⁴ V, 439.

1412² **Helligkilde**, Lødderup s., Morsø Sdr. h., Mors. Lokaliteten Riskær ses ikke anført på noget kort. Lokallhist. interesserede har imidlertid kendskab til stedet og kilden, der findes syd for vejen til Legind, der drejer fra hovedvejen Nykøbing – Sallingsund 4 km fra Nykbg.

nov. 1983 Sv. *Historie*. Formodningen om, at her har været en gammel offerkilde ses ikke bekræftet af sikre optegnelser. Stedet kaldet »Sokkhullet« er en tilgroet mindre dam. I nærheden er nogle jordvolde, de gamle kålgårdsdiger ved det hus, der efter overleveringen for mange år siden sank i jorden, som straf for beboernes ryggesløse liv, hvilket er baggrund for den uhyggestemning, ældre tider knyttede til stedet.

Kilder og henvisninger.

Dir. Arly Christensen, Nykøbing

1983. Skovrider Ib Smith, Legind 1983. Schmidt DH 134. Se iøv. 1412¹.

1413 **Helligkilde**, Elso s., Morsø Sdr. h. Mors. I Trap V bd. VI², 694 (1961) omtales under Elso sogn en helligkilde i Thorsdal med henv. til Schmidt DH 134. S. nævner imidlertid kilden under Nykøbing Landdistrikt. (se 1411¹⁰²).

På grundlag af oplysningen i Trap foretoges en undersøgelse i Elso sogn, hvor der ikke findes en Thorsdal. Gdr. Tage Jensen kunne derimod oplyse, at der på hans mark, nær Keldgård, tidl. Kildegård, iflg. ældste matr. kort, og ikke langt fra Elso kirke findes en gammel lægedomskilde i en tildækket kildebrønd.

Historie. Ejeren har ikke kendskab til andre oplysninger om kilden end gamle overleveringer, der støttes af, at der i Elso kirkes nordre kormur findes et »Spedalskhedsvindue«, gennem hvilket de syge har kunnet påhøre messen. (Jfr. 1435 Marie Magdalene kilde, ved Dragstrup kirke). *Kilder og henvisninger*. Gdr. Tage Jensen, Elso 1981. Matrikeldirektoratet 1981.

1415 **Set. Hans kilde** eller **Set. Anna kilde**, Møllerup s., Morsø Sdr. h., Mors. Denne kilde fandtes indtil 1971 i kalvestalden på »Kildegården«. Det var en meget gammel kildebrønd, sat af flintesten. Gdr. Erik Nørgaard oplyser, at brønden, der var ca. 1 m i diam. og 1 1/2 til 2 m dyb, ved støbning af nyt cementgulv i stalden blev fyldt med sten, og det nye gulv støbt ovenpå.

juli 1978 Hemmert Lund *Historie*. Kilden er af meget høj alder. Den har haft forbindelse med det gl. tingsted ved Tinghøj. Kirken var i den katolske tid viet til Set. Anna, hvilket også kilden skal have været. I præsteindberetningen 1638 siges, at der på indmarken vest for Møllerup er en høj, Kjeldhøj. Ikke langt her-

fra var . . . hellig kilde, der senere gennem lange tider fandtes i Kjeldgårds kostald. Der er nu (1955) lukket for dette væld, der i gl. dage blev besøgt som helbredskilde af syge mennesker. 1811 meddeler C. Schade, at kilden kaldes Set. Hans kilde. Marius Døhlsgaard siger, den formentlig har heddet Set. Anna kilde. Nissen-Ramten beretter 1895, at kilden søgtes af alle slags syge, men kun Set. Hans aften. Han betegner vandet som hårdt og jernholdigt, men meget sundt. Ejeren oplyste, at der kun yderst sjældent var sygdom blandt gårdens folk og besætning og viste N.R. en dreng, der for et år siden var sygelig, hvorfor man tog ham til gården. Nu var han sund og rask, hvilket man tilskrev vandet.

Kilder og henvisninger.

Hemmert Lund, Skive 1978. Poul Rasmussen og Aug. F. Schmidt: Frøslev og Møllerup sognes historie 1955. Schmidt DH 134, 36, 37. Litt: (D.A. V, 558. C. Schade: Beskr. af Øen Mors 1811, 109. D.S. III, Nr. 1068. Morsø Aarb. 1920, 88. Trap⁴ V, 433).

1416 **Helligkilde**; Tæbring s., Morsø Sdr. h., Mors. Tæbring kirke ligger nær en stejl skråning til Limfjorden. Ved korets syd-mur findes en gammel kildebrønd sat med kampesten. Kildeåren har forløb under koret mod nordøst, og korets mur har som følge heraf i tidens løb »sat sig«, hvilket kendes fra mange kirker.

Kirkebetj. J. Larsen 1983 *Historie*. En ældre beboer erindrer, at kildebrønden, der nu er tildækket, har været omtalt som Helligkilden, og graveren kan bekræfte, at hvor kildeåren fra korets nordøstmur har retning mod kystskrænten, er der stærk fugtighed, når nye grave kastes. Dette sammen med forskydninger i kirkens mur, der er opført på store natursten lagt uden egentlig fundamentering og derfor sunket, er kendt fra mange kir-

ker, hvor man har ønsket at ret – den største helligdom – stod over den hellige kildes åre. *Kilder og henvisninger*. Kirkebetjent J. Larsen, Tæbring 1983. Matrikeldirektoratet 1983.

1427 **Helligbrønd**, Øster Assels s., Morsø Sdr. h., Mors. På gården Helligbrønd, der nu hedder Kjeldgård findes på marken mod sydøst et område, hvor traktoren under markerbejdet sank i, hvorfor man dræned og foretog opfyldning. Her fandtes kilden.

marts 1981 Jørg. Dencker *Historie*. Ejeren af gården Helligbrønd 1920, Henrik Nielsen fortalte, at kilden i hans fars tid og bedstefars ungdom besøgtes Set. Hans nat. Man anså vandet for at være meget sundt, skønt det var gult og leret.

Kilder og henvisninger.

Morsø historiske Museum, Nykøbing M. v. Jørgen Dencker 1981. Schmidt DH 134, 26, 37. Litt: Morsø Aarb. 1920, 88. Trap⁴ V, 463.

1435¹ **Marie-Magdalene kilde**, Dragstrup s., Morsø Nr. h., Mors. Ud for kirkegårdens nordøstlige hjørne findes den gl. kildebrønd indhegnet. Den er sat af kampesten og er i dag tør. Den holdt op at rinde, da man for nogle år siden regulerede den nærliggende Lyngbrø bæk.

juli 1978 Hemmert Lund *Historie*. Thurah skriver 1730 i Aalborg Stiftsbeskrivelse: »... hvis vand forudm holdes got til lægedom for svage øine, men nu ey mere dertil bliver brugt.« Et bevaret, nu tilnuret »Spedalskhedsvindue« i Dragstrup kirkes kors syd-mur viser, den har været vallfartskirke, og det må antages, den ligesom kilden har været viet til Marie-Magdalene. Ved en udgravning 1918 efter anvisning af en 80 årig mand fandtes en trappe af flade sten i kildebrønden samt mange potteskår.

Vejen fra Dragstrup til kirken hedder Helligkildevvej.

Kilder og henvisninger.

Hemmert Lund, Skive 1978. Schmidt DH 134, 27, 38, 72, 73. Litt: (Ny kgl. Saml. 187⁹⁰ = Jo. 743⁹⁰, Bl. 30 = Thott 1445⁹⁰, 612. C. Schade, 109. D.S. III, Nr. 1118-19. Morsø Flkbl. 17/9, 21/9 1918, 4/9 1924. Morsø Aarb. 1919, 84. 1920, 87f. 1925, 123. Trap⁴ V, 469).

1435² **Finns Pøt**, Dragstrup s., Morsø Nr. h., Mors. I et mose-terræn, ca. 500 m nord for Antoinette bro og 10 m vest for Spangå findes den kraftigt rindende kilde på privat grund.

dec. 1976 Sv. Kristensen nov. 1983 Sv. *Historie*. Der er ikke kendte beretninger om, at kilden har været søgt som lægedomskilde. Navnet har kilden fået efter en mand, Finn, der styrtede i kildehullet, der har stejle, glatte sider af ler. Nogen tid efter blev han fundet druknet ved Pis mølle ved den nærliggende sø. For nogle år siden undersøgte man dybden af kildehullet ved at sænke en græsslåmaskine i et reb på ca. 30 m længde ned i det, men man nåede ikke bunden. Nyere undersøgelser foretaget af Hedeselskabet tyder på, at der faktisk er en underjordisk forbindelse til søen.

Kilder og henvisninger.

Sv. Kristensen, Gentofte 1976. Morslands historiske Museum, Nykøbing M. 1981 v/Jørg. Dencker. Schmidt DH har ikke denne kilde.

1436 **Set. Hans kilde**, Skl. ap s., Mors Nr. h., Mors. Ca. 500 m nordvest for Skallerup kirke ligger Mårbjerggård, og ca. 1000 m nord-nordvest for gården er kilden beliggende på forstranden, ca. 15 m fra strandkanten. Den er nu tilgroet, men der er stadig fugtigt omkring kildebrønden.

juli 1978 Hemmert Lund. *Historie*. Den fredede Torshøj, de slojvede 5 Mårbjerghøje og 12 andre høje viser, der har været oldtidsbebyggelse i S. sogn. Kilden er ved sin beliggenhed i strandkanten, hvor land og hav mødes i fortiden, tillagt stor helighed. I den katolske tid har vallfart til kilden vel været forbundet med besøg i og offer til Skallerup kirke, hvor der i en af de bevarede nicher ved korben kan have været et alter for Johs. Døberen. I korets sydside er bevaret et »Spedalskhedsvindue« som i Dragstrup, men her stærkt ødelagt. I Danske Atlas (1763-81) nævnes, at der ved kilden »under hakken, ved stranden sad en kone og skænkede vand af kilden, det kom op af en tønde, der var sat i sandet.«

Kilder og henvisninger.

Ejeren af Mårbjerggård, Frederik Bülow påv. kildens pl. til Hemmert Lund, Skive 1978. Trap V bd. VI², 737. Schmidt DH 134, 37. Litt: Morsø Aarb. 1920, 88. 1925, 123. DFS 1906/31. Trap⁴ V, 470.

1435¹ MARIE-MAGDALENE KILDE, Dragstrup s. Fot. HL

1439 MARGRETHE KILDE, Flade s. Granithovederne på kirkens vestgavl. Fot. Sv

1439 **Margrethe kilde** eller **Mærgøls (Mærgos) kilde**, Flade s., Morsø Nr. h., Mors. Ca. 750 m nord for Flade kirke findes kilden på privat grund tilh. gdr. Eigil Andersen. Det er et kraftigt væld, der giver vand hele året. Det benyttes som vandskæde for gårdens kreaturer, der har forstyrret kildens omgivelser.

juli 1978 Hemmert Lund *Historie*. Kilden synes at være en del af en førkristen kultplads. Nissen-Ramten, der 1895 besøgte den kendte jyske kilder for Nationalmuseet, gengiver et grumt sagn: »Herren til Hunstholm (nu nogle smågårde) var med sin frue på vej til Flade kirke, da der, hvor nu kilden er, påkom hende et opstød (ræben). Manden, der mente, fruene ikke var fastende, oprørtes stærkt over, at hun ville gå til alters på den måde, styrtede hende ud af vog-

nen og gennemborede hende med sit sværd. Han lod hende ligge død på stedet og kørte selv til kirken, hvor han nød det hellige sakramente. På hjemvejen så han, at en kilde vældede ud ved hans døde frues hoved, hvoraf han sluttede, hun var dræbt uskyldig, hvorefter han dræbte sig med sit sværd på samme sted. Kilden fik hans hustrus navn, men Hunstholm stod øde og forladt. Hos Thiele hedder det, at 7 røvere slog fru Margrethe ihjel. Kirken i Flade, der efter en usikker tradition skal være viet til Sct. Mar-

AALBORG AMT

1452¹ **Papegøjekilde** eller **Frederikskilde**, Aalborg. Endnu for 75 år siden fandtes kildevældet i det vestlige af de to små huse syd for Moltke stotten. 1932 opførtes efter branden i anlægget det nye »Kilden«. Man påviser i parken stedet, hvor Papegøjekilden fandtes.

juli 1982 Sv

Historie. Navnet skal stamme fra, at lavsbrødrene i »Guds Legems Lav« udenfor Vesterport havde en skydebane, hvor man ved pinse holdt fugleskydning. Man »skød til papegøjen«. Den nuværende Handelsstandsforening er 1863 oprettet af et ældre, 1680 reorganiseret Kobinandslav, der igen gennem det såkaldte

gretholmsenes bygget for gaver, der skænkedes ved kilden. En overlevering vil vide, at de to granithoveder, der er indhugget i en kvader i vestgavlen er herremanden og fru Margrethe. En anden overlevering sætter de to granthoveder i forbindelse med et sagn om Margrethe eller Mærte, der på vej fra påske-fromesse dræbes af sin bejler. Ejerens søster fortalte 1978, at en mand, der døde 1936, ønskede vand fra kilden bragt til sit dødsleje. I Flade kirkes protokol har sognepræst H. Vesterbo omkr. 1850 sat sagnet om de to granithoveder i forbindelse med prinsesse Mærete, Mærte eller Martha, efter hvem »Hellig Marthas kilde« i Marthas dal på præstelodden benævnes, og hendes bejler, der dræbte hende.

Kilder og henvisninger.

H. Holk: Provincial Lexicon f. Danm. & S-H 1778, 162. Ejeren forev. kilden f. Hemmert Lund, Skive 1978. Schmidt DH 134, 30, 38, 58, 68, 89, 93, 96. Litt: (Ny kgl. Saml. 187no = 743no, Bl. 28 [uden Kildenavn, Lakune i Haandskrifterne]. Thott 1445no, 619 ff. Hofman IV, 482 [> D.A.V. 565; Thiele² II, 33 f.]. C. Sebade, 109. D.S. III, Nr. 1120-22; jfr. D.S.I, Nr. 167. Morsø Flkbl. 24/9, 26/9, 1/10 1918; 6/12 1924. D.F.S. 1906/31. Morsø Aarb. 1920, 84ff. 1925, 123 f. Trap⁴ V, 474. Smlgn. Dania 1900, 224ff.)

»Compagni« er udviklet af det gamle »Guds Legems Lav« eller »Papegøjekilde«, stiftet 1431 af borgm. Peder Ilfarsen, og hvis skrå fra 1441 er bevaret. 1692 omtales Papegøjekildens vand som det bedste i Aalborg. Som lægedomskilde ses den ikke omtalt. Da kronprins Frederik (VI) 1828 aflagde besøg i Aalborg, gav

Indgangen til »Kilden« ca. 1830. I buen over indgangen ses Fr. Vls kronede monogram med ordene: »Kildens høje Beskytter«. Teg. fra Aalborg Bys Historie.

han tilladelse til, at anlægget fik navnet Frederikskilde og at man højeste splitlag her.

Kilder og henvisninger.

Lokalhist. Arkiv i Aalborg 1984. Holg. Jacobæus: Reysen til Jylland 1692. Galschiøt: Danmark I, 175. Aalb. Stiftst. 2/8 1929. Trap V bd. VI³, 863, 895. J. E. Tang Kristensen og Arthur Hansen: Gennem jyske Egne 1961, 14. Schmidt DH 135, 42, 58, 98. Litt: C. Klitgaard: Aalborg Handelsstands Historie, 6 ff. Kall 378⁴⁰ [Lib. I, S. II, Cap. 3]. D.A.V., 125 ff., 135. D. Mag. 3 R 1, 89 ff. N. R. 15-17. Himmerlands Aarb. 1924, 10 f. Smlgn. Dipl. Vibergense, 79. Trap⁴ V, 522.)

1452² **Blegkilde** eller **Karolinekilde**, Aalborg. Kildevældet findes på Dansk Eternitfabriks grund og har afløb under Sønderbro, 50-100 m nord for Sønderbro-Nålemagervej krydset. Da vandværket foretog boringer og anlagde pumpestation nær kilden, svandt afstrømningen kendetligt. jan. 1981 Karl Larsen

Historie. Navnet Blegkilde henlyder dels til, at vandet, der kommer fra kridtunderlaget, farvedes gråhvidt, og dels, at man i ældre tid har haft blegeplads i nærheden. Kilden havde i ældre tid betydning for befæstningen ved at afløbet skete til voldgravene. 1778 nævnes, at byen har tre kilder, hvoraf den ene den af Holger Jacobæus nævnte Papegøje kilde (1452¹). 1957 omtales kildens afløb i en stensætning i anlægget Karolinelund som Karolinekilde. *Kilder og henvisninger.*

H. Holk: Provincial Lexicon f. Danm. & S-H 1778, 3. Karl Larsen, tidl. Aalborg 1981. Ny Tid, Aalb. 8/5 1957. Schmidt DH 134. Se også 1452¹.

1454¹ **Nibe kilde** og **Helligkilde** eller **Kolkær kilde**, Nibe, Aalborg a. Der er to kilder i Nibe. Nibe kilde, der ligger i Kildegade og består af to store og et mindre bassin opbygget af tilhuggede granitkvadre og med smedejerns rækværk m. byens våben, skænket byen af apoteker Annaus

Nielsen 1923. Den anden, Kolkær kilde, ligger nordost for byen, nær vejen til Aalborg. juli 1977 Finn R. Christiansen

Historie. Nibe kilde, der har givet op til 1400 l vand i dognet, har gennem tiden været af stor betydning for byens vandforsyning, således i 1600 taller, da sildefiskeriet var meget betydeligt. Derimod menes den ikke at være den helligkilde og lægedomskilde, der i 1400 tallets beg. blev omtalt sammen med et kapel, viet til Sct. Jost og stiftet af en præst, hr. Lokke, der omkring 1440 var blevet optaget som medlem af »Guds Legems Lav« i Aalborg. Til dette kapel og kilden opstod stor valfart, og da lutherske bispes efter reformationen ivrede mod kildedyrkelsen, omtales »Sct. Jost i Nibe« i et spotteligt: »Peder Smed og Adser Bonde«, oprindelig tysk, men omskrevet og tilpasset danske forhold, man mener af den senere lutherske bispe i Borglum, Peder Thomsen. Kapellet har været omtalt som